

İç Kanamanın Anlamı

Taha Çağlarođlu

Özet

Sevip bağlandığı her şeyi –Allah unutulduğu takdirde- bir gün bırakıp gideceğini bilen, gören insan, onlarla birlikte olduğu zamanda da, ayrılık korkusuyla, firak ateşiyile yanmaktadır; çünkü kalbi kanamaktadır. Bir gün mutlaka, ayrılık gelecektir. Bu ayrılığın mutlaka gelecek olması, Allah'ı unutan/ Allah'tan kaçan insanı, aslında her an rahatsız etmekte, manen boğmaktadır.

Mülâkat yani görüşme/ kavuşma sırasında, sevilenlerle bir aradayken başlayan 'tasavvur-u zevaldeki elem', iç kanama diyebileceğimiz olayın başlangıcını teşkil etmektedir; ayrılıktaki parçalanma ise acının zirvesidir. İç kanamaların en tehlikelisi olan bu manevi kanama ve ayrılıktaki parçalanma; bütün hayal kırıklıklarıyla sanat, edebiyat, müzik ve felsefede de kendisini kuvvetle hissettirmektedir.

Varlığın neticesi, bir adım sonra yok olmamaktır. İnsan, sonsuzluğa muhtaçtır; demek ki sonsuzluk vardır. Yok olan bir şeye muhtaç olunamaz.

Anahtar Kelimeler

Firak, ayrılık, kavuşma, mutluluk, kanama, parçalanma, manevi sarhoşluk

Günümüze
dünyasında en
çok konuşulan,
insanlığı en
çok ilgilendiren
meselelerden biri,
mutluluktur,
sevgiyi bulmaktır;
ayrılıklara
çare aramaktır.
Bunların
temelinde de aşk-ı
beka hakikati,
insanın ebede
uzanan istekleri
yatmaktadır.

Ayrılık, Mutsuzluk, Manevi Sarhoşluk

Sevgi ve mutluluk, edebiyat ve felsefe alanlarında en çok meşgul olunan konulardandır. Hayat, bir anlamda bir ayrılıklar sinemasıdır. Her sinema biter ve ayrılıkla sonuçlanır. Her şey yarım kalıyor dünyada. Sevgiler de, dostlarımız da, edebiyat ve sanat da, bütün güzellikler de!

“Keşke onu bu kadar sevmeseydim!” veya “Keşke birbirimizi bu denli sevmeseydik! Şimdi ayrılmak çok zor!” dememek için ne yapmalı? Nasıl sevmeli, nasıl yaşmalı? Her insan, biricik ve ‘yalnız’ olduğuna göre kendi özelinde derdin içinde dermanı, ayrılık içinde kavuşmayı bulmakla yükümlüdür. Derdimiz olmadan dermanı, ayrılık olmadan kavuşmayı bulamayız.

Ebedperest kalp ve beka aşkına meftun olan ruh, ancak geçici bir fırak ‘içinde’ daimi bir visali ¹ bulamazsa neyle mutlu olabilir ki? Buradaki ‘içinde’ kelimesi, anahtar kelime olarak düşünülmelidir.

Hiçbir kötülüğün, acının ve mutsuzluğun olmadığı bir dünya tasarlamak, dünyanın fitratına aykırı düşmektedir. İnsan, buraya cennetten gelmiş, durumu ‘iyi’ olursa tekrar cennete gidecektir; fakat dünyada tam anlamıyla cennet yaşanamaz. Bu dünyayı cennet ve cehennem gibi görmek de doğru değildir. Müminin bu dünyası, ahirete nispeten cehennem; kâfirin bu dünyası, ahirete nispeten cennettir.

Mutluluk; savaşların, ölümlerin, yoksullukların, hastalıkların, şeytanların olmadığı bir dünyada mıdır? Böyle bir dünya hayatı var mıdır, olabilir mi? Yoksa kötülük denilen olay ve oluşumların doğru yorumlandığı/ değerlendirildiği bir yerde midir mutluluk?

Günümüz dünyasında en çok konuşulan, insanlığı en çok ilgilendiren meselelerden biri, mutluluktur, sevgiyi bulmaktır; ayrılıklara çare aramaktır. Bunların temelinde de aşk-ı beka hakikati, insanın ebede uzanan istekleri yatmaktadır.

Sevmek, en fitri hâllerden, en temel ihtiyaçlardan biridir. İnsan, sevdiğilerine elini uzatır, onlarla birlikte olmak ister. Kalbini bağlar. “O dikenli çiçekler ve meyveler ise, lezâiz-i nâmeşrûadır ve lehviyât-ı muharremedir ki, mülâkât esnâsında, tasavvur-u zevâldeki elem kalbi kanatıyor; müfârekatında parçalıyor, cezayı dahi çektiriyor.” Sevilene kavuşmada kanama, sevilenden ayrılıkta parçalanma meydana gelmektedir. ² Dünya, her an, ayağımızın altından kaydırılmaktadır. Sevdiklerimizle birlikte, sevdiklerimizden –onlarla birlikte olsak bile- ayrılarak, hâl-i hazırda uzaklaşmaktayız. “Her bir dertten alâ yaman ayrılık” der bir şarkı.

Çocuğunu, eşini, anne ve babasını, dostlarını, arkadaşlarını, sevdiği kişileri ve sevip bağlandığı her şeyi –Allah unutulduğu takdirde- bir gün bırakıp gideceğini bilen, öğrenen insan, onlarla birlikte olduğu zamanda da, ayrılık korkusuyla, fırak ateşiyle yanmaktadır; çünkü kalbi kanamaktadır. Bir gün mutlaka, ayrılık gelecektir. Bu ayrılığın mutlaka gelecek olması, Allah’ı unutan/ Allah’tan kaçan insanı, aslında her an rahatsız etmekte, manen boğmaktadır. Maddi anlamda her şeyi olan, mutlu bir yuva kurduğunu

zanneden insanı esasında her şey üzmette, her şey ona düşman olmaktadır; çünkü her şey, kendisini terk edecektir. İşte bu duygu ve düşünce, onun içini kanatmaktadır. Mülâkat yani kavuşma sırasında, sevilenlerle bir aradayken başlayan ‘tasavvur-u zevaldeki elem’, iç kanama diyebileceğimiz olayın başlangıcını teşkil etmektedir; ayrılıktaki parçalanma ise acının zirvesidir. İç kanamanın en tehlikelisi olan bu manevi kanama ve ayrılıktaki parçalanma; sanat, edebiyat, müzik ve felsefede de kendisini kuvvetle hissettirmektedir.

Unamuno’nun Yaşamın Trajik Duygusu’nda “Yok olmaksızın ebediyen cehennemde yanmaya razıyım.” ifadesiyle ³ Bediüzzaman’ın ‘Bir zaman, küçüklüğümde, hayalimden sordum: ‘Sana bir milyon sene ömür ve dünya saltanatı verilmesini, fakat sonra ademe ve hiçliğe düşmesini mi istersin? Yoksa, bâki fakat âdi ve meşakkatli bir vücudu mu istersin?’ dedim. Baktım, ikincisini arzulayıp birincisinden ‘Ah!’ çekti. “Cehennem de olsa beka isterim.’ dedi.” ⁴ ifadeleri ile birlikte okunduğunda insanın sonsuzluğa yönelik hasreti daha iyi anlaşılabilir.

Söz gelimi; bir insanı ameliyat ediyorlar. Kolunu, bacağı kesiyorlar fakat adam, canı yandığı hâlde “Beni öldürün, yeter!” demiyor; yine de her nasıl olursa olsun yaşamayı tercih ediyor. Sonsuz hayatta cehennem gibi bir hayat da olsa veya benzeri, cehennem gibi şartlar altında bile olsa insan hayata oranla yokluk olan ölümü -eğer vicdanı sönmedi ise- istemiyor. Bu noktada tevehhümün aldatmaması ve nefsin karışmaması şartı, söz konusudur.

Yıllarca ateist eğitim almış Azerbaycan kökenli Dr. Rauf Bey’in ⁵ anlattıkları, küfr-ü mutlakın insanı asıl bir dehşetli hâle düşürdüğünün çok belirgin kanıtlarıdır. Komünist dönemde aldıkları eğitim, onları şöyle bir hâle getirmiştir ki her şeyin yok olacağına inandıklarından içleri yanmakta, ölüm korkusu ve her şeyden ebediyen ayrılma fikrinden dolayı eğlence ve zevke dalmakta, bazen daha çok yaşamak için bir gün uyuyup bir gün uymama yolunu tercih etmektedirler.

“Küfr-ü mutlakta cehennemden ziyade dünyada da daha büyük bir cehennem var.” ⁶ diyen Bediüzzaman, onların cehennemden on defa daha fazla dehşetli Cehennem azabı çektiklerine işaret ederek o cehennem azabını küfr-ü mutlakla kalbinde duyduklarını vurgulamaktadır. Çünkü her bir insan akrabasının saadetiyle mutlu, azabıyla muazzab olduğu gibi; Allah’ı inkâr edenlerin itikadlarıncı bütün o saadetleri mahvolmakta, yerine azaplar gelmektedir. İşte bu zamanda, bu manevî cehennemi insanların kalbinden söküp atan tek çare, Kur’ân’dır. Doğudaki ve batıdaki insan da, dünyanın dört bir yanındaki insanlar da bu gerçek mutluluğu, firak içindeki visali aramaktadır. Öznesiz ve amaçsız bir hayatın olması mümkün değil çünkü.

Firaklardan gelen feryatlar da hep beka demekte, uyanık vicdan, ebed ebed diye haykırmaktadır. İnsana Allah’ı tanıtan üç külli muarriften (Kur’ân, Hz. Muhammed Aleyhissalâtu Vesselam, kâinat) sonra anılması gereken vicdan da, bir rehberdir. Vicdan, sonsuz saadete bakması yönüyle, gaybi hakikatlerde özel bir görev üstlenmiştir.

Bu zamanda, bu manevî cehennemi insanların kalbinden söküp atan tek çare, Kur’ân’dır. Doğudaki ve batıdaki insan da, dünyanın dört bir yanındaki insanlar da bu gerçek mutluluğu, firak içindeki visali aramaktadır. Öznesiz ve amaçsız bir hayatın olması mümkün değil çünkü.

3. Koç, Turan, Kötülük Sorunu ve Edebiyat, Hece, Mart 2016, Sayı: 231.

4. Nursî, Said, *Şualar*.

5. (Azerbaycan Risale-i Nur (Dr.Rauf Ağabey Risale-i Nurla tanışması) Bölüm 2), <https://www.youtube.com/watch?v=cZ0jqX6hwcw>

6. Nursî, Said, *Emirdağ Labikası-2*.

Kur'ân'da "Allah kimi doğru yola iletmek isterse onun kalbini İslâm'a açar; kimi de saptırmak isterse, göğeyi çıkıyormuş gibi kalbine darlık ve sıkıntı verir. Allah inanmayanları işte böyle cezalandırır." buyrulmuştur.

'Elesü birabbiküm' emri, 'geçmişte bir kere gerçekleşmiş ve bitmiş bir emir' değildir. Çünkü "Ezel, mazi silsilesinin ucu değildir." Ezel; geçmiş, hâli ve geleceği içine alır. O hâlde mezkur emir, her an tecelli etmektedir. Meseleye böyle bakılınca, 'o emri şu anda fark etmemiz'le ilgilenmek gerekir. Fıtraten Rabb'ini arayan insan, sonsuza taliptir. Akıl, arama meşguliyetinden uzaklaşsa da vicdan, Allah'ı unutamaz.

İnsan vücudunda maddi iç kanama, hayatı tehdit eden problemlere yol açabilecek, tehlikeli bir durumdur. İç kanama, göğüs, kafa, göz, beyin ve muhtelif organlarda meydana gelebilir. Acil müdahale gerektiren iç kanamalar olabilir. Özellikle kafatasındaki kanamalar, zihinsel sorunlara, bilinç kaybına yol açabilir. İç kanamayı teşhis etmek zordur; çünkü kanama, dışarıdan belli değildir.

Risale-i Nur'da 23. Söz'de geçen "kanatma" ve "parçalama" kelimeleri, bunların manevi iç kanama ve manevi parçalanma yansımalarını bize düşündürmüştür.

"Gerçek aşkta vuslat yoktur."⁷ diyen Hüseyin Su haklı. İnsan sever; sevgi veya aşk hâlindeyken ayrılık korkusu/ endişesi içten içe onu kanatmaya başlar; bunun yanı sıra hakiki vuslat yoktur; çünkü insan daima mükemmelin peşine düşer fakat onu yakalayamaz. Bu ateş de insanın içini yakar. Beşerî aşk anlamındaki kadın-erkek muhabbetinde de, hayatın diğer alanlarındaki sevgilerde de bu ateş, bu vuslatsızlık söz konusudur. Aslında bütün sevgiler, asıl vatan olan cennete çağırmakta, bize gerçek kavuşmayı ihsas etmektedir. Kâinat kitabının, ömür kitabının sayfaları çevrilirken bütüne bakabilen kişi, vuslatın nerede olduğunu görebilir.

İnsan, sever; fakat sevme duygusunu hakiki anlamda bu dünyada tatmin edemez. Hak'tan gelen aşk, gelip yerleşeceği menziller arar da insan, hakıyla buna layık olamaz. "Der-be-der kü-be-kü devîd besî/ Lâyık-ı hîştin nedîd kesî" "Aşk kapı kapı, mahalle mahalle çok seyretti, kendine layık bir kimse görmedi." " (...) aşk, Hak Teala Hazretlerinden zuhura gelip nice mertebe ve menzilleri derbeder, adım adım dolaştı. Ancak kendi kudretine tamamiyle mazhar olmaya layık bir şey görmedi."⁸

Kur'ân'da "Allah kimi doğru yola iletmek isterse onun kalbini İslâm'a açar; kimi de saptırmak isterse, göğeyi çıkıyormuş gibi kalbine darlık ve sıkıntı verir. Allah inanmayanları işte böyle cezalandırır."⁹ buyrulmuştur. Kalbe gelen 'darlık ve sıkıntı', insanın sevgi duygusunu da hatıra getirmektedir. Sevgiyi Allah'tan kaçarak, Allah'ı unutarak arayan kimse, elbette kalbinde darlık ve sıkıntı yaşayacak, mutlu görünse de mutlu olamayacaktır. En büyük azap olan cehennem azabından önce kâfirlere bu dünyada da mutsuzluk verilecektir; haddizatında dünyadaki bu mutsuzluk dahi bir fırsattır, uyarıdır. Dünyadaki sıkıntılar, hakikati bulmaları için bir nimettir, kurtuluşa çağrıdır. "En büyük azaptan önce, onlara mutlaka en yakın azaptan tattıracağız; olur ki (imana) dönerler."¹⁰ En büyük azap olan cehennem azabından öncekine yakın azap "esaret, hastalık, açlık, ölüm vb." olabileceği gibi külli anlamda 'kalpteki darlık, sıkıntı' olarak da düşünülebilir.

7. Su, Hüseyin, Keklik Vurmak, Şule Yayınları, İstanbul, 2015, s. 272.

8. Sultan Veled, *Aşkname*, Hasan Halid el-Mevlevî, hzl: Emine Öztürk, Sufi Kitap, İstanbul, 2015, s. 35.

9. En'am Suresi, 125

10. Secde Suresi, 21.

Kâinat, her şeyi ile Allah'ın varlığını/ birliğini ilan ettiği hâlde, ısrarla bu en yüksek hakikati görmeyen bir nevi 'sarhoş gibi' olur ve akla ilk gelen manada 'sarhoş' olanın ağzından nasıl hezeyanlar dökülüyorsa, Allah'ı tanımayanın/bilmeyenin ağzından -meselâ, yağmurun indirilişi, baharın, kışın, insanın yaratılışı ile ilgili olarak- hurafeler, hezeyanlar dökülür. “..Demek âlemin şuhuduyla, bu iman lâzım gelir. İllâ ki, dalâletten sarhoş olmuş ola...”¹¹

Maddeten sarhoş adamın özelliklerinden bazıları şöylece sıralanabilir: Kimseden çekinmez, sersemler, sebepsiz ağlar, hiçbir şeyden korkmaz, algısı yavaşlar, kendini kontrol edemez, utanma hissini yitirir, her an ve her yerde uyuyabilir, ayakta duramaz, duyu ve konuşma bozuklukları yaşar. Sarhoş adam, dostunu düşmanını karıştırır. Bütün bunları ve bunlara benzer özellikleri 'dalâletten sarhoş' kavramıyla yan yana getirdiğimizde Allah'ı unutan/ Allah'a kafa tutan/ Allah'tan kaçan insanın şu dünyada düştüğü zavallı (fakat merhamete layık olmayan zavallı) durumun vahameti, kolayca kavranabilir. Bakara Suresi'ndeki (18. Ayet) “Sağırdırlar, dilsizdirler, kördürler.” ifadelerini bu bağlamda düşünmek gerekir.

İnsanın, 'manen sersem olması'nın önemli bir sebebi de hırstır. Hırsın da sebebi, israftır.¹² İsrafın bir anlamı da, Allah'ın, insana ihsan ettiği maddi manevi cihazların ve hissiyatın sırf dünya için veya öncelikle/ağırlıkla dünya için kullanılmasıdır. 'Elmas alınabilecek sermaye ile cam almak' yani ahiretin ve dolayısıyla da dünyanın saadetine vesile olabilecek maddi manevi cihazları ve hissiyatı, sırf dünya için kullanmak veya 'dünyayı tercih ederek kullanmak' ve bu suretle 'dünyayı da kazanamamak' elbette zulümdür, israftır.¹³ İşte bu şekilde cihazatını ve hissiyatını israf edenler; hırslı olurlar.

İnsanı en çok tahrik eden, meraktır. İnsanın merak duygusunu 'yanlış kullanımı'nın, 'sarhoşane bir zevk' vererek insanı 'manen boğulmaya' götürmesi de tehlikedir. Nasıl ki sarhoşluk, hakiki vazifelerden gelen elemeleri ve ihtiyaçları sarhoşlukla geçici bir süre unutturduğundan menhus ve kısa bir zevk verir; öyle de fani hadiseleri merakla takip etmek, bir nevi sarhoşluktur. Hakiki vazifelerden gelen ihtiyaçları ve yapmamaktan gelen elemeleri muvakkaten unutturduğu için, ürkünç bir zevk verir veya tehlikeli bir ümitsizliğe düşürür.

İnsan, hususan mü'min, yapması gereken 'asli işleri' ihmal ettiğinde, Cenab-ı Hak, rahmetinin 'bir nevi tecellisiyle' kulunun kalbine 'elemeler' bırakıyor; ta ki kul hatasından vazgeçsin.

İnsan, merak duygusunu 'yanlış kullanarak' 'bir nevi sarhoş gibi' olursa, kalbine bırakılan ve hatadan vazgeçmesi için büyük bir fırsat olan elemi de duyamamakta, yani israf etmektedir.

Arabada 'kırmızı ışık yanması' arabadaki problemden haber veriyor; fakat arabayı kullanan 'bu kırmızı ışığı görmezlikten gelmeyi' tercih ederse veya çok gürültülü bir hâl içinde olduğundan -meselâ, müzik dinlediğinden- kırmızı ışığı görmezse zor durumlara doğru gidiyor demektir.

11. Nursî, Said, *Sözler*, 10. Söz.

12. Nursî, Said, *Lem'alar*, 19. Lem'a.

13. Nursî, Said, *Mektubat*, 9. Mektup.

İnsanı en çok tahrik eden, meraktır. İnsanın merak duygusunu 'yanlış kullanımı'nın, 'sarhoşane bir zevk' vererek insanı 'manen boğulmaya' götürmesi de tehlikedir.

Sadece sorunlu,
geçimsiz,
problemlı ailelerde
yaşanabileceđi
sanılan
mutsuzluklar,
mutlu zannedilen
ailelerde de
özellikle firak/
gelmesi muhakkak
olan ayrılık
dolayısıyla
yaşanmaktadır.
Yıllarca birbirini
çok sevmiş, mutlu
olmuş (!) aile
bireyleri, eğer
Allah'ı unutarak,
ahireti hesaba
katmayarak
yaşamışlarsa
ayrılıktaki
parçalanma
dehşetli olacaktır.

Sadece sorunlu, geçimsiz, problemlı ailelerde yaşanabileceği sanılan mutsuzluklar, mutlu zannedilen ailelerde de özellikle firak/gelmesi muhakkak olan ayrılık dolayısıyla yaşanmaktadır. Yıllarca birbirini çok sevmiş, mutlu olmuş (!) aile bireyleri, eğer Allah'ı unutarak, ahireti hesaba katmayarak yaşamışlarsa ayrılıktaki parçalanma dehşetli olacaktır. Bediüzzaman, bu hakikate "...O mesut zannedilen aile hayatı" ¹⁴ ifadesiyle dikkat çeker. Allah'tan kopan insanların içini yakan ateşin sebebi, zâhire takılmalarıdır. "Onlar, dünya hayatının görünen yüzünü bilirler. Ahiretten ise, onlar tamamen gafilirdirler." ¹⁵ Allah'ı ve ahireti unutan insan, hakikate bakmadığından diken üstünde yaşar; mayın tarlasında yürür. Dikeni ve mayını unutmak için de eğlence sektörünün denizine dalar, çılgınlar gibi eğlenir; akıllılar gibi eğlenmez. Deli Dumrul psikolojisi ve söylemiyle de ölümü susturmak mümkün değildir.

Sözler'de, Otuz İkinci Söz'de "Şirk ve dalâletin ve fık ve sefâhetin yolu, insanı nihayet derecede sukut ettiriyor." yargısından sonra cümleler arasına serpiştirilen "hadsiz elemeler, gayet derecede âciz ve zayıf, nihayet derecede muhtaç, fakir, hadsiz musibetlere mâruz, bütün sevdiği ve alâka peydâ ettiği bütün eşyadan mütemâdiyen firâk elemeni çeke çeke, semeresiz boşu boşuna, cehenneme gitmeden cehennem azabı, elîm elemi ve dehşetli mânevî azab, iptal-i his, gaflet sarhoşluğu, elîm bir korku dehşeti, dâimâ iz'âc, kendi elemiyle beraber insanların elemi, gayet müz'ic ve karanlıklı birer musibet, dehşetli vaziyet, sû-i ihtiyârından neşet eden küfür sarhoşluğu ile ve dalâlet divâneliği, adem ile idâm tasavvur, mânâsız, karma karışık tasavvur, bütün ahbablardan firâk, dehşetli bir azab-ı elîm, hem mevcudâtı, hem Cenâb-ı Hakkın esmâsını, hem mektubâtını inkâr ve tezyif ve tahkîr, dâimâ hadsiz firâklardan ve ümitsiz dönmek üzere zevâllerden azab, ruhuna elem çek-tirmek" ¹⁶ gibi ifadeler, konumuzun anahtar kelimeleri olarak düşünülebilir.

İnsanın Allah'tan koparak girdiği iç kanama krizi, önlem alınmazsa manevi intihara yol açabilir. Allah'ı unutmak, insanın aklını kendisine düşman ilan etmesidir. Aklını düşman hâline getiren, kalemini de, kâinat kardeşlerini de düşman hâline getirir. İnsanın, kendi kurduğu manevi sarhoşluk yapımevinde ahireti unutmaya çalışması mümkün olmadığı gibi çözüm de değildir. Bir Dügün Gecesi'ndeki "İntihar etmeyeceksen içelim bari!" ¹⁷ cümlesi, maddi ve manevi sarhoşluğu çok güzel özetlemektedir. Oyunlarla Yaşayanlar'da Coşkun'a söylenen "Fakat gerçek bir cehenneme gitmek istiyorum. Yaşadığım anlamsız cehennemden kurtulmak için her türlü cehenneme giderim." ¹⁸ ifadesi, manevi cehennem bağlamında düşünüldüğünde, bu durumu çok güzel açıklamaktadır.

Ayrılıktaki parçalanmayı örnekleyen sayısız edebî metinden biri, Fransız yazar, Guy de Maupassant'ın "Mezar" adlı öyküsüdür. Bu öyküdeki avukat Courbataille, sevdiği kadının bir hastalıktan dolayı genç yaşta ölümü karşısında çok sarsılmış ve onu bir kez daha görebilmek için mezarını açmaya karar vermiştir. Genç kadının cesedini mezardan çıkarırken mezarlık bek-

14. Nursi, Said, *Asa-yı Musa*, Sekizinci Meselenin Bir Hülâsası.

15. Rum Suresi, 7.

16. Nursi, Said, *Sözler*, Otuz İkinci Söz.

17. Ađaođlu, Adalet, *Bir Dügün Gecesi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2006.

18.. Atay, Ođuz, *Oyunlarla Yaşayanlar*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015, 23. Baskı, s. 85.

çisi tarafından yakalanan Courbataille, mahkemede sevgisinin serüvenini şöyle anlatır: “Ölünce duyduğum o şiddetli ümitsizlik öylesine sersemleştirdi ki, artık düşünemiyordum. O zaman aklıma şu sabit fikir takıldı: Onu bir daha göremeyeceğim. Bütün bir gün bunu düşününce cinnet geçiriyor insan! Düşününüz! Dünya yüzünde ona benzer bir ikincisi olmayan bir varlık, taptığınız bir varlık var.... Ve bu varlık birden kayboluyor! Sadece sizin bakımınızdan kaybolmuyor, ebediyen yok oluyor. Öldü. Bu kelimeyi anlıyor musunuz? Hiç, hiç, hiçbir zaman, hiçbir yerde bu varlık olmayacak artık.... Yirmi yıl var oldu, daha fazla değil ve ebediyen, ebediyen yok oldu!”¹⁹ Sevgilisini bir daha göremeyeceğine inandığı ve onu son bir kez daha görmek için mezarı açtığını söyleyen Courbataille, paramparça bir kalp taşımanın dehşeti içindedir.

Her şeyin zevale gittiğini gören, ölümleri görüp duran, bir daha dünya güzelliklerine kavuşamayacağını anlayan imansız kimse, Allah’a düşman oluyor. Yeryüzündeki cemallere karşı olan sevgisi, düşmanlığa dönüşüyor. Hayreti alaya, küçümsemeye, hürmeti tahkire meylediyor. Bilmediği ve öğrenmek istemediği şeye düşman oluyor. Allah’a inanmadığını söylese de; inandığını, fakat yaratıcının adaletsiz olduğunu söylese de içinde Allah’a karşı gizli bir düşmanlık, kin ve nefret besliyor. Yeryüzündeki, gökyüzündeki güzellikleri görüyor; bunlardan ebediyen ayrılmak, kâfirin ruhunda müthiş bir düşmanlık ve çaresizlik fırtınası oluşturuyor. Kâfir, mutlu görünse de; mutlu olduğunu zannetse de mutsuzdur. Gerçekten düşündüğü zamanlarda müthiş bir açmazın içindedir. İçine düştüğü bataklıktan çıkamıyor. Düşünmemek, ince ve derin düşünmemek için heveslere dalıyor, kendisini geçici şeylerle eğlendirmeye çalışıyor. Hâlbuki ilişkisel olan mutluluk, kâinata zarar vermemekle mümkündür; günahlar, ruhu ve çevreyi kirletmektedir.

Kâinattaki firak, yalnızlık ve mutsuzluk olgularına materyalist çözümler arayanlar, pek çoktur. Irvin Yalom’un ²⁰ Sartre’ın kahramanı Orestes için geliştirdiği din dışı etkinliklere/amaçlara göz attığımızda özgecilik, bir nedene adanma, kendini gerçekleştirme (evrimci anlayışa istinaden iyi değerlerin insan organizmasına yerleştirildiğinin varsayılması) gibi unsurlara rastlamaktayız. ²¹ Güya din-dışı kişisel anlam, bu arayışlarda bulunacaktır. Peki, özgecilik (fedakârlık, diğerkâmlık) , aslında dinin/tevhid dininin içinde değil mi? Ateistler, özgecilik duygularını kimden aldılar? Veya bir nedene adanarak bir işi düzgün yapma, güzel üretme, sa’y dinde yok mu? Aslında meselenin künhüne baktığımızda özgeciliğin de, bir nedene adanmanın da altında ‘manevi sarhoşluk’ yöneliminin yattığını söyleyebiliriz. Meşgaleyle Allah, ölüm ve ahiret unutulacakmış! Heyhat! Yalom’un ‘hedonistik çözüm’ diye adlandırdığı ‘buluş’un da, insanı kalıcı ve derin mutluluğa götürmesi imkânsızdır. Dünyadaki her türlü zevk geçicidir. Albert Camus, insana ‘cesaret, gururlu asilik, kardeş dayanışması, sevgi, din-dışı azizlik’ gibi kişisel bir anlam sistemi üretmektedir. ²² Firaklarla dolu ötesiz sevgilerin, insanı hakikaten mutlu etmesi, kurtarması mümkün müdür?

*Dünyadaki
her türlü zevk
geçicidir. Albert
Camus, insana
'cesaret, gururlu
asilik, kardeş
dayanışması,
sevgi, din-dışı
azizlik' gibi kişisel
bir anlam sistemi
üretmektedir.
Firaklarla dolu
ötesiz sevgilerin,
insanı hakikaten
mutlu etmesi,
kurtarması
mümkün müdür?*

19. Maupassant, Guy de, *Mezar*, Dünya Edebiyatından Seçmeler, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1977.

20. Yalom, Irvin, *Varoluşçu Psikiyatri*, Çev: Z. İyidoğan Babayigit, Kabcakı Yayınları, İstanbul, 2011, 4. Basım.

21. Göka, Prof. Dr. Erol, *Hayatın Anlamı Var mı?*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2014, 2. Baskı.

22. a.g.e.

Bediüzzaman,
duygu ve
özlemleriyle,
ayrılık ve
kavuşmalarıyla,
hissiyatının
yoğunluğuyla
bambaşka bir
insandır.

Ateistlere soruyoruz: Madem her şey yok olacak; o zaman her şey niye var? Varlığın neticesi, bir adım sonra yok olmak mıdır? İnsan, sonsuzluğa muhtaçsa; yok olan bir şeye nasıl muhtaç olunabilir ki?

Firak ve Duygu Derinliğinde Bediüzzaman Örneği

Bediüzzaman, duygu ve özlemleriyle, ayrılık ve kavuşmalarıyla, hissiyatının yoğunluğuyla bambaşka bir insandır. Üstad'ın duygu yoğunluğunu, vefasını ve içtenliğini onun tüm hayatında, insan ve kâinat ilişkilerinde bariz bir şekilde görürüz. Ayrılıklardan kaynaklanan feryatların, aşk-ı bekadan gelen ağlamaların tercümanları olduğunun bilincindedir. Fakat bir müminin yaşadığı firak acısı, kâfirlerin yaşadığı firak acısından elbette mahiyet olarak da farklıdır. Elem, bu bağlamda salih ameldir/ güzeyleyemdir; iyi yaşanır. Tövbeye yönelik elem de salih ameldir. Allah'ı unutan insanın firak elemi ise güzeyleyem değildir; şer amel hükmündedir.

Edebiyatçıların, şairlerin zeval ve firaktan ağlamalarına, bazı sanatçıların “Eğer firak olmasa idi, ölüm ruhlarımızı almak için yol bulup gelemezdi.” demelerine karşılık, Bediüzzaman, kâinattaki firak ve ademin zahiri olduğunu, gerçekte visalin varlığını söylemiştir.

Bediüzzaman'ın duygu derinliğini ve ayrılık duygularını yansıtmaya açısından İhtiyarlar Risalesi²³ başlı başına incelenmesi gereken bir metindir. İhtiyarlar Risalesi'nde, firak ve iftirakten, “mânevî ve çok derin ve devâsız görünen yara”dan, gurbette “me'yûsâne bir hüznün ve nedametkârâne bir teessüf ve istimdatkârâne bir hasret”ten, “gayet rikkatli bir mânevî teessürat”tan, “ıssız, sessiz, yalnız, ağaçların hışırtılarından ve hemhemelelerinden gelen hazîn bir sadâ, bir ses”ten, “dehşet ve vahşet ve karanlık ve meysiyet içinde çırpındığı hengâmda”n, “Volga Nehrinin hazîn şırıltıları ve yağmurun rikkatli şıplıltıları ve rüzgârın fırfırlı esmesi”nden bahseder Bediüzzaman. “Benim kalbim en derinden sızladı. O kadar rikkatime dokundu ki, binler gözüm olsaydı beraber ağlayacaktı.”, “Hem ruhum, hem kalbim, gözüme yardım edip ağladılar.” der.

Yine İhtiyarlar Risalesi'nde yeğeni Abdurrahman ile ilgili kısım, Üstad'ın acısını yansıtmaya açısından çok mânidardır. Bediüzzaman, Abdurrahman'ı bir türlü unutamaz, haberleşip dertleşemez de. Bir gün Abdurrahman'dan mektup alır. Dünya zevklerinden nefret ettiğini ve en büyük maksadının Üstad'a hizmet etmek olduğunu yazar. Bu mektup, Üstad'ı çok ağlattırır. Bir iki ay sonra Abdurrahman'ın vefat haberini alır Bediüzzaman. “Bu haber o derece beni sarstı ki, beş senedir daha o tesir altındayım. O vakit bulunduğum işkenceli esaret ve yalnızlık ve gurbet ve ihtiyarlık ve hastalığım, on derece onların fevkinde bana bir firakat, bir rikkat, bir hüznün verdi.” der.

Talebesi Hafız Ali için “Ve Nur'un şehid kahramanı merhum Hafız Ali benim bedelime hastahaneye gitti ve benim yerimde berzah âlemine seyahat eyledi, bizi me'yûsâne ağlattırdı.” ifadelerini kullanır. Yine kendisinin yerine şehid olan Hasan Feyzi'nin vefatından dolayı çok üzülmüştür ve bu vefatı “Ben, bütün ömrümde, bu derece, bir vefattan bu kadar müteessir olup ağlamamıştım.”²⁴ sözyle anmıştır.

23. Nursi, Said, *Lemalar*, 26. Lema.

24. Nursi, Said, *Emirdağ Lâbikası*.

Üstad'ın Van'dan ayrıldıktan 28 sene sonra Emirdağ'ında kendisini ziyarete gelen Molla Hamid'le görüşmesi de duygu yoğunluğunun şahı-kasını yansıtan bir tablodur. Kendisi ağır hasta vaziyettedir ve kimse ile görüşemez durumdadır. Van'dan gelen birisinin kendisini görmek istediği söylendiğinde o kimseyi kabul eder. Zehirden dolayı gözlerinde problem de vardır. Molla Hamid'in kendisine yaklaşmasını ister. "Dur bakalım, seni tanıyabilecek miyim? Benim Van'da bir Molla Hamid'im vardı. Sen o olmayasın?" diyerek onu kucaklar. Memleketinin kokusunu ondan hissetmek ister. Bu duygu dolu anlar, Üstad'ın vefasını, içtenliğini, hissiyat yoğunluğunu belgeler.

Bediüzzaman'ın, kâinattaki tüm varlıklarla iletişim içine girmeye çalıştığını görmekteyiz. "...Mevt ve adem, dehşetli bir surette bu güzel dünyayı ve bu güzel mahlûkatı hırpaladığını, parça parça edip güzelliklerini bozduğunu" "fevkalâde bir suur ve teessürle" gördüğünü söyleyen Bediüzzaman, çok yoğun duygular yaşamaktadır. Bütün bu yoğun duygulanımlardan ötürü yoğun arayış yaşamış ve çareyi imanda, Kur'ân'da, Resulullah'ta (asm) bulmuştur. Duygu yoğunluklarını ve arayışlarını ifade ettiği yerlerden sonra "Birden, rahmet-i İlâhiye öyle bir surette inkişaf etti ki, o rikkatli hüüzün ve firâkı, kuvvetli bir rica ve parlak bir teselli nuruna çevirdi.", "Birden, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan imdada yetiştirdi.", "Birden, iman-ı billâh imdada yetiştirdi." gibi cümleler kullanır.

Bahar çiçeklerinin çabuk mahvolmalarına çok yazığı gelen, hattâ o nâzeninlere acıyan Bediüzzaman, o çiçeklerin âlem-i mânâda çekirdekler olduğu bilinciyle rahatlar. O çiçeklerin zahiri vücutlarının mahvolmadığını, saklandığını anlar; yazıklar yerinde "Maşallah, bârekâllah" der.

Kâinatın zevâl ve ölümünü ilân eden ifadeler, onun kalp gözünü ağlatır; kalp gözü ağlayıcı katreleri döker. Kalp gözü ağladığı gibi, döktüğü her bir damlası da, o kadar hazindir, ağlattırmaktadır.

Üstad'ın mekânlara, ağaçlara, eşyalara karşı vefası da derin boyuttadır. Sekiz senelik ikametgâhı olan Barla'ya dönüşünde çınar ağacı ile kucaklaşması, bunun güzel bir örneğidir. Yıllar sonra Barla'ya gelip de çınar ağacına yaklaşan Üstad, kendini tutamaz. Mübarek gözlerinden yaşlar boşanır. Haşmetli çınar ağacı da âdetâ kendisini selâmlamaktadır. Üstad, o mübarek çınar ağacına sarılır, yanındaki talebelerine ve ahaliye kendisini yalnız bırakmalarını söyler. Zâten göz yaşlarını tutamamaktadır. Sonra, Nur dershanesi olan odasına girer ve iki saat kadar kalır. Hazin ağlayışı dışarıdan işitilmektedir.

Demek ki ayrılık ve kavuşmalarda bu gibi hâllerde, mü'minin nasıl davrandığı, yaklaşımı ve tutumu önemlidir. İki insan düşünelim. İki de 'çok şiddetli' su içmek ihtiyacı içinde ve her ikisi de 'su nimetine ulaşabilmek imkânına bir şekilde sahip'... Bu iki insandan birisi, çok şiddetli su içmek ihtiyacını 'suyu içmek suretiyle' değerlendiriyor ve bu şekilde suyun değerini keşfediyor; bunun neticesi olarak da suyu gönderene muhabbet ve hürmetini arz ediyor. Diğeri ise suya şiddetle ihtiyaç duyduğu ve su nimetine ulaşabilme imkânı olduğu hâlde su içmiyor ve mesela böbreği iflas ediyor.

Üstad'ın mekânlara, ağaçlara, eşyalara karşı vefası da derin boyuttadır. Sekiz senelik ikametgâhı olan Barla'ya dönüşünde çınar ağacı ile kucaklaşması, bunun güzel bir örneğidir. Yıllar sonra Barla'ya gelip de çınar ağacına yaklaşan Üstad, kendini tutamaz. Mübarek gözlerinden yaşlar boşanır.

nsanın bu
dünyada çektiği
elemlerin bilhassa
manevi elemelerin,
mühim
manevi sebebi
veya manevi
sebeplerinden
birisini,
günahlardır.
"Başınıza gelen
herhangi bir
musibet kendi
ellerinizle
kazandıklarınız
yüzündendir.
Bununla beraber
Allah yine de
çoğunu affeder."

Bediüzzaman, yaşadığı acılı firak hâllerini, çok yüksek hakikatlerin açılmasına vesile olacak şekilde değerlendirerek kendisine açılan hakikatleri eserlerini okuyanlar ile paylaşmıştır. Demek ki ayrılık, musibet, hastalık, ölüm acısı gibi hâlleri her bir insan 'fitri olarak' yaşıyor fakat yaşanan bu hâl üzerine nasıl davranıldığı hususunda insanlar farklılaşıyor.

Söz gelimi: Âlim olsun gafil olsun, her insan hasta olmaktadır. Fakat âlim, insan o hastalığı mürid olarak görüp değerlendirmekte; gafil ise israf ederek manen zarar etmektedir. İkinci Şua'da, 'ruhum çok derin feryat ediyordu, kalbim bütün kuvvetiyle bağırıyordu' diyen Üstad için bu durum 'Rububiyet-i hususiyenin' açılmasına vesile olmaktadır.

Mektubat'ta ²⁵ nazar-ı gaffet ile dünyanın hareketlerine baktım, 'başım döndü/gözüm karardı' diyor fakat o hal; esma-i hüsnanın inkişafına vesile oluyor. 26. Lem'a'dan ²⁶ ilgili 'Ricayı' okuyunca görünüyor ki, çok ehemmiyetli nurlar/sırlar; o hâlin yaşanması ile açılıyor. Dördüncü Şua, uzun bir "Hasbünallahü ve ni'mel-vekil" beyanıdır; "Allah bize yeter; O, ne güzel vekildir."²⁷ ayetine tutunarak kurtuluşu adım adım keşfetmektir.

Hz. İbrahim için fırın/ateş hazırlandığında ateş hazırlayanlar Allah tarafından küçük düşürüldü de "Sonra İbrahim 'Ben Rabbime gidiyorum. O, bana yol gösterecek.' dedi."²⁸ Rabbine gidenler için bütün ateşler (külli nâr) akim kalır, insan tüm firak ateşlerinden dünyada da ahirette de biiznillah kurtulur. Allah, müminlerin kalbine "sekînet (huzur ve itminân)" indirir.²⁹

Bütün bu örneklerden firak acısının müminlerde de yaşandığı fakat Kur'an'dan gelen teselli nuruyla bu ateşin teskin olduğu anlaşılmaktadır. Müminlerdeki firak acısı, yokluk ve hiçlikten değildir, mahubane hüznün, yani ayrılıktan kaynaklanan hüznün (yokluktan değil) anlamındadır. Başka güzel bir yerde görüşmek, elbette güzeldir.

Kâfirlerin dünyası ademle, hiçlikle, yoklukla çevrilidir. Gençlik Rehberi'nde şiddetli elemelerin yağdırılmasından, kalbi yakmasından, ruhun yanmasından, Meyve Risalesi'nde Üçüncü Mesele'de elîm endişelerin 'yağdırılmasından söz edilmektedir.³⁰ Hâlbuki "O, göklerde ve yerde ne varsa hepsini, kendi katından (bir lütfu olmak üzere) size boyun eğdirmiştir."³¹ Her şeyin, kendisine hizmet ettirildiği insanın, kendi iradesini kötüye kullanarak elem ve endişeye sürüklenmesi, dehşet vericidir. Allah'ın reddedildiği yer, tanrılarla dolar.

İnsanın bu dünyada çektiği elemelerin bilhassa manevi elemelerin, mühim manevi sebebi veya manevi sebeplerinden birisi, günahlardır. "Başınıza gelen herhangi bir musibet kendi ellerinizle kazandıklarınız yüzündendir. Bununla beraber Allah yine de çoğunu affeder."³²

İnsanın bu dünyada çektiği/ tattığı elemelerin mühim mesajı da, günah-

25. Nursi, Said, *Mektubat*, 29. Mektup.

26. Nursi, Said, *Lem'alar*, 26. Lem'a.

27. Âl-i İmran Suresi, 173.

28. Saffat Suresi, 99.

29. bkz. Fetih Suresi, 4.

30. Nursi, Said, *Meyve Risalesi*

31. Casiye Suresi, 13.

32. Şura Suresi, 30.

lardan vazgeçmektir. “İnsanların kendi işledikleri (kötülükler) sebebiyle karada ve denizde bozulma ortaya çıkmıştır. Dönmeleri için Allah, yaptıklarının bazı (kötü) sonuçlarını (dünyada) onlara tattıracaktır.”³³ Hadiselerin, bilhassa musibetlerin manevi sebeplerine ve neticelerine bakmak, manen uyanmaya vesile olur.

Sözler’de,³⁴ Zelzele bahsinde, ‘Altıncı Suâl’deki “Bu hadisenin mânevî esbâbını ve neticelerini görmüyorlar; tâ ki, intibaha gelsinler.” cümlelerindeki ‘... Ta ki intibaha gelsinler’ ifadesine hususi dikkat gerekir diye düşünüyoruz. Bu ifadeyi, Secde Suresinin 21. ayetinin ‘son kısmı’ ile ilgili olarak düşünmeliyiz. En’âm Suresi’nde de önceki ümmetlerin uğratıldığı “darlık ve hastalıklar”dan fakat bazı kalplerin “iyice” katılaştığından söz edilmektedir.³⁵

Yine Hadid Suresi’ndeki müminlerin münafıklara söylediği “Evet, fakat siz kendinizi yaktınız.”³⁶ cümlesi, insanın kendi kendisine nasıl zulmettiğine, azabı hak ettiğine, karşısına çıkarılan hak ve hakikat çağrılarına kulak asmadığına işaret etmektedir. Zalim ve katil, zulmü ve katliyle nasıl önce kendine kıymışsa küfür ve şirke düşen insan da kendisine suikast tasarlamıştır.

Kalbinin en derin köşelerinde ve ruhunun tâ esasında dalâlet darbesini yiyen ve o dalâletle bütün emelleri kesilip biten ve bütün elemeleri ondan kaynaklanan çaresiz bir insan, bu durumdayken gerçek saadete ulaşamaz. Sonrasız, devamsız, yalancı bir cennette cismi bulunan, sonsuz ayrılıklar içinde kıvranan ve kalbi, ruhu cehennemde azap çeken, kendisini zevkten zevke, meşgaleden meşgaleye, eğlenceden eğlenceye atarak avutmaya çalışan insana mesut denemez.

Prof. Dr. Nevzat Tarhan, “Modern Zamanın Hastalığı: Kaliforniya Sendromu”³⁷ olarak ortaya çıkan sendromun dört ögesine (Hedonizm, Bencillik, Yalnızlık, Mutsuzluk) vurgu yapıyor; fakat mutsuzluk, netice olarak karşımıza çıkıyor. Hedonizm, bencillik ve yalnızlık belirtileridir.

Dünyanın en büyük 6. ekonomik gücüne sahip olan Kaliforniya’da ortaya çıkan bu sendroma girenler, ‘başkası açlıktan ölse bana ne’ felsefesine dayanmakta, mutsuzluğu önlemek/unutmak için daha çok eğlence ve cinsellik yoluna başvurmaktadır. Başta Hollywood, Long Beach (Kaliforniya) ve dünyanın büyük metropollerinde yaygınlaşan bu belirti (birbirleriyle ilişkisiz görünen, fakat bütünleştirildiğinde tek bir olgu olarak tezahür eden bulgular), sürekli eğlencenin oluşturduğu boşluğu izale için daha çok eğlence ve tüketim ilkesine dayanmaktadır. Manevi sarhoşluğun bir başka boyutunun okunduğu bu durum “Zevk vermeyen her şey kötüdür, diğerkâmlık kötüdür. Hayat, sahte dostlarla daha eğlenceli.” felsefesini içerir. Güya “Madem gerçek dostlardan ayrılmak zordur; hiç olmazsa sahte dostlarla geçici eğlenelim de ayrılık acısını yaşamayalım!” zihniyetiyle mutlu olacaklardır. Heyhat!

33. Rum Suresi, 41.

34. Nursî, Said, *Sözler*, 14. Söz.

35. En’âm Suresi, 42,43,44.

36. Hadid Suresi, 14, (<http://mushaf.diyaret.gov.tr/>)

37. (<http://t24.com.tr/haber/modern-zamanin-hastaligi-kalifornia-sendromu,276843>)

Kalbinin en derin köşelerinde ve ruhunun tâ esasında dalâlet darbesini yiyen ve o dalâletle bütün emelleri kesilip biten ve bütün elemeleri ondan kaynaklanan çaresiz bir insan, bu durumdayken gerçek saadete ulaşamaz.

Kanaatimizce,
medeni ve estetik
değerlerin irade-
ibadetullah; zihin-
marifetullah; his-
muhabbetullah;
lâtime-
muhabbetullah
bağlamında
tanımlaması,
manevi sarhoşluk
suikastına çözüm
getirebilir.

Yaratılışı evrensel bir dil olarak niteleyen Thomas Paine, bu dili “her insanın okuyabileceği hakiki bir dil”³⁸ olarak zikretmektedir. Bu evrensel dil, Allah hesabına okunduğunda doğru okunmuş olur ve sevmek ancak bu şekilde öteye açılan bir kapıya dönüşebilir.

Bir Ayrıntı

İç kanama ve mutsuzluk sorununun çözümü için estetik ve medeni değerlerde buluşulabilir mi? Estetik ve medeni değerlere bir tanım getirilip bunlar çevresinde toplanılabilir mi?

Estetiğin ruhani / içsel tezahürleri nelerdir? Acaba estetik ve medeni değerlerde buluşmak mümkün müdür?

Mevlana'nın bir hikâyesinde adına engûr, inep, istafil, üzüm dedikleri aynı şeyi isteyen dört kişiden söz edilir; sonuçta hepsi de aynı şeyi istemektedir. Dünyanın her neresinde olursa olsun, insan fitratı aslında aynı şeyi aramakta ve istemektedir. Fakat en azından bazı estetik ve medeni değerlerde buluşma mümkün olabilir mi?

Batı'da, yabancıda, yabancılaşmış edebiyat ve medeniyette teşhir, suret, suretperestlik, sanemperestlik vardır; fakat tümünde değil.

Estetik objeye yüklenen değere estetik değer diyoruz. Objeye, nesne veya olay olarak bizzat veya sonuçları itibarıyla güzellik, hoşlanma ve estetik haz oluşturmaktadır. Estetik değerler, Şualar'da “iman, hakikat, nur, çiçek, ruh, suret, şefkat, adalet, merhamet, hikmet” başlıkları altında sınıflandırılabilir. Bu estetik değerlerin en azından bazılarında mutabakat mümkün olamaz mı?

Kanaatimizce, medeni ve estetik değerlerin irade-ibadetullah; zihin-marifetullah; his-muhabbetullah; lâtime-muhabbetullah bağlamında tanımlaması, manevi sarhoşluk suikastına çözüm getirebilir.

Vahdetten kesrete gidildikçe yara alan irade, zihin, his ve lâtime; medeni-yetsizliğin ima ve çağrışımlarıyla da estetiğin ölüm hikâyesini yazar, yazmıştır da. Çünkü zâhire takılan medeni ve estetik değerler, hakiki mutluluğa götürmemektedir. “Onlar, dünya hayatının zahirini (görünen kısmını) bilirler. Ve onlar, ahiretten gâfil olanlardır.”³⁹

Ekonomi, ben, sömürme, cinsellik, eğlence, maddi ve manevi sarhoşluk kavramlarını medeni ve estetik değer kabul etmiş insan, ne Doğu'da ne Batı'da, ne Kuzey'de ne Güney'de, ne zenginlikte ne fakirlikte, ne dünyada ne ahirette.... Hiçbir yerde mutluluğa, aradığı kalp ferahlığına ulaşamaz. Bir tanımda Batı medeniyeti, ekosantrik (ekonomi merkezli, maddeci karakterli), egosantrik (ben merkezli), etnosantrik (ırk merkezli), tabir caizse emposantrik (sömürme merkezli) ve seksosantrik (seks merkezli) özellikleriyle anılmaktadır.⁴⁰ “Nereden” sorusundan ziyade “Nereye” sorusuna cevap arayan pozitif psikoloji, öğrendikleri ve akli kendisine düşman olan insana işsiz, maneviyatsız ve ‘anlamsız’ bir çözüm önerebilir mi?

38. Paine, Thomas, *Akl Çağı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, IV. Basım, İstanbul, 2015, s.28.

39. Rum Suresi, 7.

40. Bolay, Süleyman Hayri, *Hece dergisi*, Medeniyet Özel Sayısı, Sayı: 186/187/188, 2012, s. 135.

Bediüzzaman Said Nursî, 1921'de kaleme aldığı Lemaat adlı eserinde 'romanvâri nazar'dan söz eder. 'Romanvâri nazar' ifadesini sadece Lemaat'ta kullanan Bediüzzaman, uhrevî nurun sinemada, hakiki tesellinin tiyatrodada olmadığını vurgular ⁴¹ Burada entelektüel sarhoşluk entelektüel dalâlet, ölüm dikkatiyle örtüşmeyen medeni ve estetik dikkat eleştirilmektedir.

Romanvâri nazar, esas itibariyle materyalist, tabiatperest, Allah'ı tanımayan, ahirete inanmayan, ahireti düşünmeyen, nefsin isteklerine boyun eğmeyi özgürlük addeden bir zihniyeti temsil etmekte ve manevî sarhoşluk kavramına tekabül etmektedir. Ehl-i dalâletin vekili 'ahireti düşünmemek, Allah'ı tanımamak, dünya sevgisi, hürriyet (her türlü nefsanî hürriyet), kendine güvenmek' ilkelerini esas tutarak mutluluğu arar. ⁴²

Özellikle 17. Lema'nın Beşinci Notası, romanvâri nazarla ilgili metnin bir açılımıdır. Bu notada Bediüzzaman, Avrupa'yı ikiye ayırır. Bunlardan birisinin hakiki İsevîlikten aldığı feyizle insanlığın sosyal hayatına yararlı sanatları, adalet ve hakkaniyete hizmet eden fenleri/bilimleri izleyen Avrupa olduğunu söyler. İkinci Avrupa felsefe-i tabiiyenin karanlığıyla medeniyetin kötülük ve günahlarını iyilik, güzellik sanarak insanlığı sefahete ve dalâlete yönelten ikinci Avrupa'dır.

Sadakatsiz (Unfaithful) filminin bir sahnesinde behimî duygular için söylenen "Şu an için mutlu olun/Sadece şu an sizin hayatınız" ⁴³ şiirinin çağırıldığı hayat anlayışı, insanı mutlu etmez.

Allah'ı unutmaya anlayışının uzantısı olan romanvâri nazar, insanı sahipsiz ve kimsesiz telakki eder. Kâinat zalimlerin gürültüleri, mazlumların ağlayışları ile kaplanmış umumî bir matem yeridir. İnsan, dünyaya fırlatılmış, çaresiz bir varlık durumundadır; insaniyet yönüyle başkasının elemiyle üzüldüğünden, sonsuz bir eleme düşmektedir. Halbuki vicdanın bu derece üzüntüye dayanmadığından o yolda giden kimsenin, iki şeyden birisine mecbur olacağını söyleyen Bediüzzaman, asıl çözümlenmeyi işte burada yapar. Der ki: "Ya insaniyetten tecerrüt edip ve nihayetsiz vahşeti iltizam ederek öyle bir kalbi taşıyacak ki, kendi selâmetiyle beraber umurun helâketi onu müteessir etmesin; veyahut kalb ve aklın muktezasını iptal etsin."

Sefahet ve dalâletle bozulan, hakiki İsevî dininden uzaklaşan, Deccal gibi bir tek gözü taşıyan kör dehâsi ile insan ruhuna bu cehennemî hâleti hediye eden ikinci Avrupa, bu zihniyetin ilâcsız bir illet olduğunu anlamıştır.

"O hâlde (Habibim) sen yüzünü bir muvahhid olarak dine yönelt. Allah'ın insanları yaratmasında esas aldığı o fitrata uygun hareket et..." ⁴⁴ ayetinde geçen 'fitrat', "Her doğan çocuk fitrat üzere doğar." ⁴⁵ hadisindeki 'fitrat' ifadesiyle düşünülmeli, medeni ve estetik değerlerin keşfi ve hayata geçirilmesi konusunda adım atılmalıdır.

Beşir Ayyazoğlu, Müslüman sanatçının, kahramanını iki yüksek değer arasında seçim yapma zorunluluğunda hiçbir zaman bırakmadığını vurgular. ⁴⁶ Mutluluğun bir anahtarı da bu noktadadır çünkü.

*Allah'ı unutmaya
anlayışının
uzantısı olan
romanvâri nazar,
insanı sahipsiz
ve kimsesiz
telakki eder.
Kâinat zalimlerin
gürültüleri,
mazlumların
ağlayışları ile
kaplanmış umumî
bir matem yeridir.*

41. Nursî, Said, *Mektubat*, 29. Mektup.

42. Nursî, Said, *Sözler*, 32. Söz.

43. Ulusoy, Mustafa, *Yakınlık*, Karakalem Yayınları, s. 73.

44. Rum Suresi, 30.

45. Buhari, *Tefsir* (Rûm), 2, <http://www.sonpeygamber.info/her-insan-fitrat-uzere-dogar>

Hayat, ahiret
dikkate alınmadan
yaşanmaya
çalışılırsa manevi
sarhoşluğa kaçış
kaçınılmaz
gözükmektedir. Bu
kaçış; edebiyatta,
felsefede,
sinemada
ve müzikte,
çözülemeyen
bir kötülük
olarak kendisini
göstermektedir.

Hayat, ahiret dikkate alınmadan yaşanmaya çalışılırsa manevi sarhoşluğa kaçış kaçınılmaz gözükmektedir. Bu kaçış; edebiyatta, felsefede, sinemada ve müzikte, çözülemeyen bir kötülük olarak kendisini göstermektedir. Manevi sarhoşluk, akıllıca görünen en ahmakça yoldur; güya Allah'tan gizli bir kaçıştır. Fakat Allah'tan kaçış değil, ancak Allah'a kaçış, insanı kurtarabilir. Hem insan, nereye ve nasıl kaçabilir ki başka? Nuri Pakdil "Tükenecek insan soyu (Bitkin) Çünkü çok geçtik sınırı." 47 diyor, Umut'ta. Allah'ı unutarak aklını düşman hâline getiren, kalemmini de, sanatını da, kâinat kardeşlerini de düşman hâline getirir.

Güray Süngü, kanaatimce ene-zerre bağlamında bir arayışın, sonsuzluğa duyulan özlemin, özellikle de ontolojik sorgulamanın romanı olan Kış Bahçesi'nde Derya adlı bir genç kızın, kendisini ebedileştirmek adına, üç roman yayımlamış Aziz Çalışkan'ın hayatına girmesini, eserin omurgası olarak inşa etmiştir. 48 Duygularını kâğıda dökemeyen sonsuza kalmak, iz bırakmak için Aziz'in hayatına girmek isteyen Derya'nın "...unutularak kaybolacak olmak düşüncesi beni mahvediyor." (s. 234) sözü, konumuza ışık tutmaktadır. İnsan, sevdikleriyle ilişkisi açısından unutmak ve unutulmak istemiyor.

Kış Bahçesi romanı, bilinç tüketmek (s.53), caddelerin bazı insanları yutup öğütmesi, sonra da başka bir yerlerde kusması (s. 57), futbol 'zindanı' (s. 34, 103), nihilizm 'çılgınlığı' (s. 96), insanın kendi kendini fırlattığı 'manasızlık evreni' (s. 112), insanların içinin 'kupkuru, çorak, bozkır gibi' olması (s.114), gibi vurgularla günümüz insanının ruhunda dolaşmakta; sevgi ve ayrılık kavramlarının görüntülerine işaret etmektedir.

"Nereye gidelim? Kendimize, ne bileyim, kendi hayatımıza, evimize, sahile." (s. 70) , "...insanın mimari estetik araması için ruhunun şiirle, romanla, müzikle yontulmuş olması gerekir." (s. 108) 49 gibi söylemleriyle medeni ve estetik değerleri aramaktadır. Varoluş denilen muhteşem tablonun sırrını çözümlenerek mutlu olmak, sonsuzu unutmamakla mümkündür. Zamanın akıp gittiği; hastalık, ihtiyarlık, musibet ve ölümlerle çevrilmiş dünyada şuur parıldadıkça mutluluk da keşfedilip artacaktır.

Şöyle bir örnek üzerinde düşünelim. Biri Müslüman, biri Hristiyan, biri Budist ve diğeri ateist olmak üzere dört kişi, aynı müzik parçasından, enstrümantal bir eserden hoşlanabiliyor. Bu insanları bir araya getiren estetik değerler, bir buluşma alanı oluşturmuştur.

Sonuç

Sevilenlerle bir aradayken başlayan 'tasavvur-u zevaldeki elem', iç kana ma diyebileceğimiz olayın başlangıcını teşkil etmektedir; ayrılıktaki parçalanma ise acının zirvesidir.

İnsanın Allah'tan koparak girdiği iç kanama krizi, önlem alınmazsa manevi intihara yol açabilir. Allah'ı unutmak, insanın aklını kendisine düşman

46. Ayvazoğlu, Beşir, *Aşk Estetiği*, s. 122, Birlik Yayınları, 1982.

47. Pakdil, Nuri, *Umut*, s. 64, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara, 1997.

48. Süngü, Güray, *Kış Bahçesi*, Okur Kitaplığı, İstanbul, 2011, 1. Baskı

49. a.g.e.

ilan etmesidir. Aklını düşman hâline getiren, kalemini de, kâinat kardeşlerini de düşman hâline getirir. İnsanın, kendi kurduğu manevi sarhoşluk yapımevinde ahireti unutmaya çalışması mümkün olmadığı gibi çözüm de değildir.

Sevmekteki ayrılığın acısına bulunacak deva, insanı mutlu edebilir; bu deva da ancak sonsuzla ilişki kurabilecek bir yaşama söylemiyle mümkündür. Hastalık ‘bedenin hissedilmesi’ ise, ayrılık sonsuzluğun hissedilmesidir. Dert olmadan deva bulunamazsa, ayrılık olmadan devam bulunamaz. Dostoyevski “Tanrı olmasaydı her şey mubah olurdu.” diyor. Biz de Allah olmasaydı her şey anlamsız olurdu diyoruz. İç kanamanın da anlamı var, firaktaki parçalanmanın da. Zorluğun yanında kolaylık, zorlukla beraber bir kolaylık varsa insan dünyaya atılmış, fırlatılmış değildir.

Sözümüzün sonunda Almancanın ve lirik şiirin usta kalemi Rilke’nin, tek romanı Malte Laurids Brigge’nin Notları’nın sonlarındaki sevgi ve ayrılık cümlelerini hatırlayalım:

“... Sonsuza dek çekip gitmek. Kimseyi sevmek durumuna, o korkunç duruma düşürmemek için o zamanlar, asla sevmemeye ne çok karar verdiğini, ancak pek sonra anlayacaktır. Bunu yıllar sonra hatırlar ve öbür kararlar gibi bunun da imkânsızlığını görmüştür. Çünkü tekrar tekrar sevmiştir yalnızlığında...”⁵⁰



Abstract

Man, who is ignorant of Allah, knows that all beloved ones and things will leave him/her alone. Even when man is together with the beloved, he/she still suffers with the fear of separation, the heart bleeds with sorrow. Separation will certainly happen one day. This certain and eventual separation disturbs and even strangles the man who escapes from and forgets Allah.

The phenomenon which starts during the togetherness with the beloved as in the form of “pain of imagining the separation” is the beginning of the event what we call internal bleeding; and the fragmentation of the separation is climax of pain. The most dangerous form of internal bleedings is the spiritual bleeding and the fragmentation of the separation. It manifests itself with all sorts of disappointments felt strongly in the art, literature, music, and philosophy.

The consequence of existence is surviving in the next step. Man needs eternity; so eternity exists, since you never need anything that never exists.

Key Words

Separation, meeting, happiness, bleeding, fragmentation, spiritual drunkenness

